

Thanatos

ISSN 2242-6280, vol. 1 2/2012

© Suomalaisen kuolemantutkimuksen seura

ELÄMÄN KIPEIN KOKEMUS

Suvi Saarelainen

Koskela, Harri (2011) *Lapseni elää aina sydämässäni. Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa*. Porvoo: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Diss. 357 sivua.

Filosofi Martin Heidegger muotoilee olemassaolon periaatteita kirjoittamalla: ”Vain siellä missä oliolle on löydetty sana, olio on olio”. Tästä lähtökohdasta teologian tohtori Harri Koskela esittää, että suomalaisen yhteiskunnan suhtautuminen lapsensa menettäneisiin vanhempiin on ongelmallinen. Ihmiselle, joka on kohdannut yhden elämän suurimmista kriiseistä, ei ole omaa sanaa. Jollakin tasolla heitä ei siis ole olemassa.

Koskelan väitöskirja *Lapseni elää aina sydämässäni. Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa* on käytännöllisen teologian väitöskirjatutkimus. Tutkimus käsittelee elämän kipeintä kokemusta: oman lapsen kuolemaa. Tarkastelun kohteena on erityisesti menetyksen vaikutus vanhemman hengellisyyteen. Oman vivahteensa tutkimukseen antaa kirjoittajan henkilökohtainen kokemus tyttären kuolemasta.

Spiritualiteetti tutkimuskohteena

Uskonnollisuus ja spiritualiteetti ovat yksi osa ihmisen kokemusta elämästä. Tutkimuskohteina ne ovat näyttäytyneet haastavina käsitelmärittelyiden moninaisuuden vuoksi. (Zinnbauer & Pargament 2005). Koskelan tutkimuksen keskeisin ilmiö on *kristillinen spiritualiteetti*. Tutkija vetää yhteen suomalaista teologiasta tutkimusta sekä kansainvälistä kirjallisuutta luoden teoreettista pohjaa kristillisen spiritualiteetin käsitteelle. Hän onnistuu perustellen rajaamaan käsitteen toimivaksi ja

sijoittaa sen hyvin kirjajaan teoriakenttään. Selkeyttävät kuviot auttavat lukijaa ymmärtämään, millaisten ilmiöiden kokonaisuuteen tutkimus liittyy. Väitöskirjan kannalta keskeiseksi teemaksi muodostuu jumalasuhteen, jumalakuvan, uskon ja hengellisen elämän kokonaisuus.

Tutkimusmateriaalina käytettävät 64 vanhemman kirjeet tuovat esille omakohtaiset kokemukset, jotka helposti jäävät tieteellisessä tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Erilaisten sisällönanalyysien avulla materiaalista muodostuu 16 alakategoriaa, 2 yläkategoriaa ja näistä koostuva ydinkategoria. Näitä luokkia tutkija elävöittää valitsemalla runsaasti sitaatteja tutkimushenkilöiden kirjeistä. Lainaukset tuovat monelta osin lisää mielenkiintoa ja autenttisuuden tunnetta tulosten esittelyyn. Toisinaan lukija saattaa kaivata enemmän varsinaista leipätekstiä lainausten ympärille: vaikka Koskelan esitys aiemmista tutkimuksista on erittäin vahva, se ei kokonaisuudessaan kantaudu tuloslukujen pohdintaan. Tutkijan looginen esitys antaa kuitenkin lukijalle selkeän kokonaiskuvan moninaisesta ja pitkästä prosessista, jota vanhemmat käyvät läpi.

Analyysi osoittaa, että lapsen menettäminen vaikuttaa vanhemman spiritualiteettiin kokonaisvaltaisesti ja pitkäaikaisesti. Menetyksen vuoksi vanhemmat kohtaavat samanaikaisesti haasteita henkisesti, hengellisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti. Lapsen kuoleman myötä suurin osa tutkittavista raportoi oman identiteetin muuttuvan negatiivisesti. Erityistä on, että joukossa on niitäkin, jotka kuvaavat kriisin tuomat muutokset positiivisina. Aineiston analyysissä muodostuva pääkategoria, lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa, toimii tutkimuksen seuraavan analyysivaiheen lähtökohtana.

Koskela rakentaa narratiivisen analyysin avulla kuusi tyyppitarinaa. Tyyppitarinat antavat selkeän vastauksen tutkimustehtävään: mikä on lapsen menestyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. Ne kuvaavat elävästi sitä, miten osalla jumalasuhte *syventyy* tai *löytyy* sekä miten osalla jumalasuhte pysyy *muuttumattomana*. Negatiivisemmista jumalasuhteen muutoksista kertovat tarina jumalasuhteen ajautumisesta *kriisiin* sekä tarina *ristiriitaisesta* suhteesta. Oma tarina muodostuu myös niiden tutkimushenkilöiden kokemuksista, joiden suhde Jumalaan *katkeaa* kokonaan.

Moninaisuus haasteena ja ansiona

Koskelan tekemät metodiset valinnat ovat varsin kiinnostavia. Hän käyttää induktiivista sisällönanalyysia, Grounded Theory –menetelmää sekä narratiivista analyysia. Tutkija kirjoittaa valitsemistaan viitekehysistä huolellisesti ja kuvaa samalla analyysin vaiheita. Metodiset ratkaisut vaikuttavat toimivan aineiston ja tutkimuksen luonteeseen nähden hyvin yhteen. Näyttää siltä, että Koskela on rohkeasti valinnut metodiset välineet sen mukaan, mitä aineisto on vaatinut. Kirjoittaja tuntuu jättävän prosessin kokonaiskuvauksen hieman vajaaksi. Lukijalle olisi mielenkiintoista tietää, miten tutkija koki viitekehysten yhteensovittamisen ja saavutettiin näillä valinnoilla jotakin erityistä. Tutkimuksessa ei myöskään oteta kantaa asetelman kannalta mielenkiintoisiin narratiivisen tutkimuksen keskusteluihin koherenssin luonteesta (esim. Hyvärinen et al. 2010), narratiivin määritelmästä tai identiteetin rakentumisesta (esim. McAdams & Josselson & Lieblich 2006 vrt. Bamberg & Georgapoulou 2008).

Viimeisessä tulosluvussa Koskela vertailee tyyppitarinoita vahvasti teologian tohtorin ja psykoanalyytikon Matti Hyrckin (1995) sovellukseen ihmismielestä ja jumalakuvista. Vaikka Hyrckin teoriat ovat erittäin kiinnostavia ja vertailut jumalasuhteesta mielenkiintoisia, ratkaisu on yllättävä, koska muut teoriat tuntuvat jäävän tässä vaiheessa hieman sivuosaan. Huomioksi nousee, että kirjoittaja olisi löytänyt lisää mielenkiintoista vertailumateriaalia psykologian professorin Kenneth I. Pargamentin uraa uurtavasta uskonnollisen selviytymisen tutkimuksesta. Vertailu Pargamentiin jää vain muutaman alaviitteen huomioksi.

Kokonaisuudessa metodiset valinnat ja teoreettinen moninaisuus antavat kuitenkin tutkimukselle enemmän ansioita kuin kritiikkiä. Tarinoiden arvo tutkimuksessa on eittämättä suuri. Narratiivisten tyyppitarinoiden vahvuus on yleistajuisuudessa ja siinä, että kuka tahansa voi niiden avulla ymmärtää jotakin erityistä elämän todellisuudesta. Tutkimuksessa ne avaavat oven jumalasuhteen ja kivun kokemusmaailmaan.

Lopuksi

Harri Koskelan väitöskirjan vahvuuksia ovat teoreettinen perusteellisuus ja syväluotaava katsaus kriisin kokonaisvaltaisuuteen. Kirjan lukija ei pety teokseen, joka tarjoaa käsitelmäärittelyjä, laajan katsauksen muuhun tutkimukseen ja koskettavia ihmiskohtaloita yhden kirjan muodossa. Tutkimuksessa on vahva teologinen ote ja kokonaisuus on yleistajuinen. Suosittelen sen lukemista

kaikille aiheesta kiinnostuneille. Kirjalla on paikkansa myös niiden ihmisten lukemistossa, jotka itse kamppailevat menetyksen ja hengellisten kysymysten äärellä.

Väitöskirjan loppupuolella Koskela esittää ratkaisun Heideggerin kielifilosofisen pohdinnan myötä syntyneeseen ongelmaan: jotta olio olisi olemassa, sille täytyy olla nimi. Tutkija ehdottaa, että yhdistämällä sanat vanhempi ja orpo, alettaisiin lapsensa menettänyttä henkilöä kutsua nimellä *varpo*. Antamalla tapahtuneelle nimen vanhemmat voivat konkreettisesti kuvata omaa kohtaloaan. He ovat edelleen isä ja äiti, mutta he ovat varpoja. Juuri tällaisten yksityiskohtien huomioiminen tuo esille sen lisäarvon, jonka tutkijan omakohtainen kokemus voi tutkimukselle antaa. Koskela tavoittaa tutkimuksessaan jotakin sellaista, jota on vaikea sanoittaa: autenttisen kivun, jota isät ja äidit kokivat.

Kirjallisuus:

Bamberg, Michael & Georgakopoulou, Alexandra, 2008. Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text and Talk*, 28(3), 377 – 396.

Hyvärinen, Matti et al., 2010. *Beyond Narrative Coherence*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing Co.

Hyrck, Matti, 1995. *Mielenkuvat Jumalasta. Psykoanalyttisen objektsuhdeteorian näkökulma jumalasuhteen mielikuvamaailmaan. Suomen ev.lut. kirkon v. 1948 Kristinopin tarjoaman aineiston valossa*. Diss. Pieksämäki: Therapie-säätiö.

McAdams, Dan P. & Josselson, Ruthellen & Lieblich, Amia (toim.), 2006. *Identity and story. Creating self in narrative*. Washington, DC: American Psychological Association.

Zinnbauer, Brian J. & Pargament, Kenneth I., 2005. Religiousness and spirituality. Teoksessa Raymond F. Paloutzian & Crystal L. Park (toim.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*, 21 – 42. New York: The Guilford Press.

Suvi Saarelainen, TM, on Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian tohtorikoulutettava. Hän työstää parhaillaan narratiivista viitekehystä käyttävää väitöskirjatutkimusta nuorista syöpää sairastavista aikuisista.